

DOI <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.03.03>
UDC 378.011.3-051:78(045)

Problems of professional training of music teachers with and without primary musical training in the conditions of the modern educational environment

Zhoga R. A.*

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, Ukraine

Received: 03.07.2022   *Accepted:* 09.09.2022

Abstract. The article examines the problems of professional training of music teachers with and without initial musical training in the conditions of the modern educational environment. In the course of the study, a survey of students and teachers of music faculties of five pedagogical universities of Ukraine was conducted. As a result of the survey, it was found out that there are applicants without primary music education. It is noted that this makes it much more difficult for this category of students to master the subjects of the music cycle and indicates the existence of adaptive problems in them. It was established that this situation arose due to the lack of a creative competition during admission to the university. It was emphasized that part of the interviewed students expressed a desire to attend additional courses to improve their knowledge level, and a list of issues with which difficulties most often arise was clarified. Attention is focused on students' opinions on improving academic performance, improving musical skills and realizing their own creative ambitions. Respondents expressed their opinions regarding the introduction of distance education and the use of information technologies in certain subjects. The results of the teachers' survey confirm the presence of students without initial musical training. It was established that in connection with this, part of the teachers have a need to find and develop new pedagogical methods or technologies, to create new didactic material. The main attention is focused on highlighting the environmental conditions for the training of future music teachers. The opinions of teachers regarding the use of innovative educational technologies, definition of the concepts of "personalization", "educational environment" and "personal educational environment" were clarified. The author's definitions of the concept of "personal educational environment" and proposals for the use of information technologies in the process of training music teachers are given. A list of disciplines that can be effectively studied with the help of information technologies (remotely) has been defined. It has been established that teachers are conducting search for new forms of work in classes, using elements of the educational environment, innovative educational technologies. The need to create a personal educational environment that will provide an opportunity to improve the quality of professional training of future music teachers is emphasized.

Key words: educational environment, professional training of music teachers, elementary musical training.

Проблеми професійної підготовки вчителів музичного мистецтва з початковою музичною підготовкою та без неї в умовах сучасного освітнього середовища

Жога Р. А.

Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, Україна

Анотація. У статті розглядаються проблеми професійної підготовки вчителів музичного мистецтва з початковою музичною підготовкою та без неї в умовах сучасного освітнього середовища. У ході дослідження було проведено анкетування здобувачів освіти та викладачів музичних факультетів п'яти педагогічних закладів вищої освіти України. В результаті анкетування з'ясовано наявність вступників без початкової музичної освіти. Зазначено, що це значно ускладнює опанування предметів музичного циклу цією категорією вступників та вказує на існування у них адаптивних проблем. Встановлено, що така ситуація виникла через відсутність творчого конкурсу під час вступу до ЗВО. Акцентовано, що частина опитуваних здобувачів освіти виявила

Corresponding Author: Zhoga Ruslan Anatoliyovych. Phone: +38 067 752 30 32 . E-mail: ruslan20008@gmail.com
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy. University str., 16, Kharkiv, Ukraine, 61003.

Відповідальний автор: Жога Руслан Анатолійович. Тел. +38 067 752 30 32 E-mail: ruslan20008@gmail.com
Українська інженерно-педагогічна академія, вул. Університетська, 16, Харків, Україна, 61003.

бажання відвідувати додаткові курси для підвищення рівня знань та з'ясовано перелік питань, з яких найчастіше виникають труднощі. Увагу зосереджено на думках здобувачів освіти щодо покращення успішності, вдосконалення музичних навичок, реалізації власних творчих амбіцій. Респонденти висловили свої думки щодо впровадження дистанційної освіти та застосування інформаційних технологій з певних предметів. Результати опитування викладачів підтверджують наявність здобувачів освіти без початкової музичної підготовки. Встановлено, що в зв'язку з цим у частини викладачів виникає потреба в пошуку та розробці нових педагогічних методів чи технологій, створення нового дидактичного матеріалу. Основну увагу зосереджено на висвітленні середовищних умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. З'ясовано думки педагогів щодо використання інноваційних освітніх технологій, визначення понять «персоналізація», «освітнє середовище», «персональне освітнє середовище». Наведено авторські визначення поняття «персональне освітнє середовище» та пропозиції щодо застосування інформаційних технологій в процесі підготовки вчителів музичного мистецтва. Визначено перелік дисциплін, які можливо ефективно вивчати за допомогою інформаційних технологій (дистанційно). Встановлено, що викладачі ведуть пошукову роботу щодо нових форм роботи на заняттях, використовують елементи освітнього середовища, інноваційні освітні технології. Наголошено на необхідності створення персонального освітнього середовища, яке дасть можливість підвищити якість професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: освітнє середовище, професійна підготовка вчителів музичного мистецтва, початкова музична підготовка.

I Вступ

Розвиток науки, техніки, технологій, перебіг соціально-політичних процесів зумовили пошук нових підходів до організації освітнього процесу. Особливої актуальності при цьому набуває питання створення освітнього середовища, як системо-утворюючого чинника професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Підходи до розв'язання цієї проблеми знайшли відображення в низці нормативно-правових документів: законах України «Про освіту» (28.09.2017 р.); «Про вищу освіту» (із змінами № 1216-IX від 05.02.2021 р.); Концепції розвитку педагогічної освіти (№ 776 від 16.07.2018 р.); Тимчасовому стандарті вищої освіти України 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 25.07.2016 № 872, освітньо-професійних програмах, де визначено програмні вимоги до майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю [1, 2, 13].

Реалізувати поставлені завдання можливо за умови створення в закладах вищої освіти (ЗВО) персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У законі України «Про освіту» акцентується на реалізації особистісного потенціалу здобувачів освіти, з урахуванням їхніх здібностей, інтересів, потреб, можливостей і досвіду та ґрунтується на можливості вибору видів, форм і темпу навчання [2]. При цьому в законі України «Про вищу освіту» відмічається необхідність створення освітнього середовища, як інструменту для надання можливостей формування індивідуальної освітньої траєкторії [1]. Ідея персоналізації освіти відображена в «Концепції розвитку педагогічної освіти» (№ 776 від 16.07.2018 р.), яка спрямована на вдосконалення системи педагогічної освіти для становлення і розвитку сучасних альтернативних моделей професійного та особистісного розвитку педагогів [4]. Таким чином на законодавчому рівні приділяється значна увага до застосування середовищного підходу та акцентується на персоналізації, в тому числі, музично-педагогічної освіти. Сьогодення вимагає ефективної системи професійної підготовки майбутніх педагогів, які будуть здатні швидко адаптуватися до складних умов соціальної та фахової діяльності; будуть готовими здійснювати викладацьку діяльність в умовах сучасного суспільства.

Водночас, відповідно до порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2022 року № 392 (зі змінами № 400 від 02.05.2022), вступ на музичні факультети педагогічних закладів вищої освіти відбувається за результатами національного мультипредметного тесту (раніше за результатами зовнішнього незалежного оцінювання), без творчого іспиту [10]. Такий формат вступного конкурсу не враховує відсутність початкового музичного досвіду у деяких здобувачів освіти, допускає їх до зарахування в ЗВО та створює в подальшому суттєві складнощі при опануванні музично-виконавських на музично-теоретичних дисциплін цієї категорією вступників.

Таким чином існують суперечності між:

- задекларованим використанням середовищного підходу в професійній підготовці педагогів взагалі і недостатньою увагою до створення освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва зокрема;

- потребою в осучасненні та реформуванні педагогічних технологій професійної підготовки вчителів музичного мистецтва та недостатнім забезпеченням цього процесу

- вхідним рівнем підготовки здобувачів з початковою музичною освітою та без неї;

- потенціалом середовищного підходу в системі професійної музично-педагогічної підготовки та недостатньою розробленістю теоретико-методологічних засад проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва

Системне вивчення літературних джерел дало змогу визначити значущі наукові розвідки з питань застосування середовищного підходу як ресурсу підготовки фахівців у музично-педагогічній галузі. У різних аспектах це питання вивчають Л. Косогорова, Р. Ковальський, Н. Лупак, Т. Пухальський, О. Побірченко, Є. Проворова, О. Шевченко, М. Томашівська, Хуан Чанхао [3; 5, 6; 9; 11; 12; 14; 15; 17]. Застосування інформаційно-комунікативних засобів у процесі музично-педагогічної підготовки розглядають: М. Мороз, Н. Овчаренко, В. Юнда [7; 8; 18].

Не дивлячись на цінні теоретичні результати, отримані в цих наукових працях, проблема професійної підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах сучасного освітнього середовища залишається не достатньо вирішеною. У зоні особливої уваги знаходяться майбутні вчителі музичного мистецтва без початкової музичної освіти.

Мета роботи: проаналізувати стан сформованості освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва взагалі та з врахуванням потреб здобувачів без початкової музичної освіти зокрема.

II Матеріали і методи дослідження

Для отримання об'єктивної інформації щодо стану професійної підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах сучасного освітнього середовища нами було проведено анкетування здобувачів вищої освіти та викладачів Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка, Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Анкетування проводилось протягом першого семестру 2021-2022 навчального року. У ньому взяли участь сорок один викладач та сто тридцять один здобувач освіти 1-6 курсів вказаних закладів вищої освіти.

III Результати

До здобувачів освіти поставлено дев'ятнадцять запитань, здебільшого закритого типу, а також відкриті запитання, які передбачають надання респондентами вільних відповідей. Увага зосереджувалася на наявності середовищних умов професійної підготовки вчителів музичного мистецтва та проблемах, які виникають при опануванні музичних дисциплін на музичних кафедрах закладів вищої педагогічної освіти. Представимо результати анкетування, максимально дотримуючись авторських визначень при відповідях на відкриті питання.

На питання «Чи є у Вас початкова музична освіта?» позитивно відповіли 64,85 %, негативно - 35,15 % майбутніх учителів музичного мистецтва (рис. 1).

Спостереження вказують на те, що така ситуація негативно позначається на опануванні музичних дисциплін вступниками, що не мають початкової музичної освіти та практично унеможливають якісне набуття ними музично-педагогічних компетентностей.

На питання «Якщо Ви не маєте початкової музичної освіти, чи відчуваєте Ви дискомфорт в навчанні при спілкуванні на професійні теми з більш підготовленими студентами?» 53,00 % здобувачів без початкової музичної освіти дали негативну відповідь, 24,15 % – відчувають дискомфорт, решта здобувачів (22,85 %) в тому чи іншому ступені відчувають труднощі. Для цієї категорії здобувачів було поставлено питання: «Якщо Ви не маєте початкової музичної освіти, чи хотіли б Ви, щоб для Вас було

організовано додаткові заняття з музичних дисциплін?». 48,86 % респондентів відповіли «так», 40,24 % відповіли «ні», частина студентів конкретизували, що заняття повинні бути з теорії музики та відмітили, що вони мають відбуватись в зручний час. Результати дослідження наведено на рис. 2.

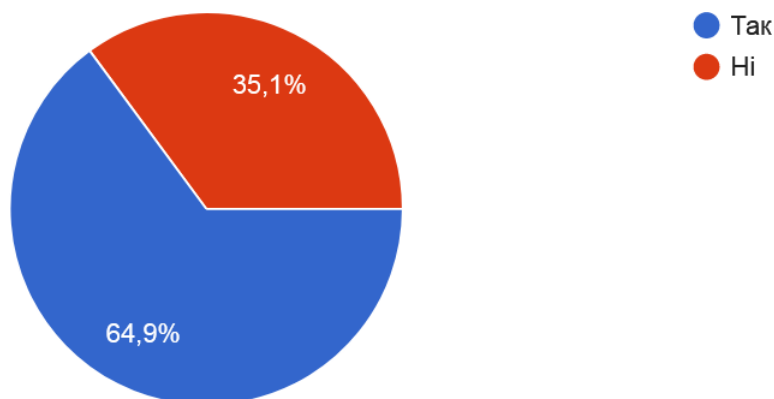

Рис. 1. Результати відповідей на питання щодо наявності початкової музичної освіти.

Рис. 2. Результати відповідей здобувачів без початкової музичної освіти на питання щодо бажання відвідувати додаткові заняття з музичних дисциплін

Тож з'ясовано, що 35,26 % здобувачів не мають початкової музичної освіти. Така ситуація викликає в них дискомфорт при опануванні музичних інструментів, на музично-теоретичних заняттях, при обговоренні професійних проблем з більш підготовленими одногрупниками, не дає можливості реалізувати себе в концертній діяльності. Спостереження вказують на існування адаптивних проблем у студентів без початкової музичної освіти, що додатково ускладнює опанування майбутньої спеціальності. Частина студентів вказаної категорії (48,86 %) свідомо виявила бажання відвідувати додаткові курси для подолання різниці в рівні знань. Серед проблем й необхідність виховання у них умінь самостійного контролю за групами м'язів, безпосередньо зайнятих у процесі видобування звуків на музичному інструменті.

На питання «Якщо Ви студент без початкової музичної освіти, яким чином, на Вашу думку, ці заняття краще організувати?», відповіді були такі: 39,82 % - в межах освітньої діяльності; 38,68 % - в позаурочний час (гуртки, факультативи); 13,35 % - дистанційно, на базі інформаційних технологій; 8,15 % - інші варіанти відповідей.

Загальна кількість опитуваних, на питання «Чи вважаєте Ви, що на даний час для Вас створені всі умови для вивчення музичних дисциплін?», відповіли таким чином: «так» вказали 67,26 %, «ні» - 29,87 %.

Інші респонденти дали вільні відповіді: «Дуже багато часу займають інші педагогічні дисципліни», «Частково», «Не розумію чому нас не навчають грі на інструменті, а тільки перевіряють виконану роботу. Коли я вступала я думала, що у нас будуть заняття, але я була розчарована, що від нас чекають самостійного опрацювання ...».

Варто зазначити, що в навчальному плані професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва практично не враховується те, що є студенти, які не мають базової музичної підготовки. До того ж для цього контингенту на недостатньому рівні розроблені підручники, спеціальні нотні збірки та інший методичний матеріал. Відзначимо й те, що традиційна методика навчання грі на музичних інструментах для дорослого контингенту в закладах вищої освіти є неефективною, оскільки базується на методах і принципах роботи з дітьми.

Здобувачам освіти пропонувалось вказати, з яких питань труднощі у них виникають найчастіше. Найбільшою проблемою виявилось недостатність часу для самопідготовки - 51,92 %, вивчення музично-теоретичних дисциплін складає 43,53 %, опанування спеціального інструменту - 22,12 %. Результати дослідження наведено на рис. 3.

Рис. 3. Результати відповідей на питання щодо труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти

В анкеті було питання, яке передбачало ранжування проблем в порядку зменшення при опануванні музичного мистецтва:

- сценічне хвилювання;
- опанування музичного інструменту;
- освоєння музично-теоретичних дисциплін;
- заняття вокалом.

Ранжування відповідей відбулось таким чином:

1. Освоєння музично-теоретичних дисциплін.
2. Заняття вокалом виявилось на другому місці.
3. Сценічне хвилювання
4. Опанування музичного інструменту.

На питання «Я б хотіла(в), щоб для покращення моєї успішності було застосовано...», пріоритети здобувачів освіти розташувались таким чином:

- додаткові заняття з викладачем - 43,23 %;
- особистісний підхід у навчанні - 32,52 %;
- індивідуальне консультування - 15,63 %;
- інформаційні технології - 8,62 %.

На питання «Визначте дві позиції, які найбільше впливають на вдосконалення Ваших музичних навичок» думки розділились таким чином:

- навчальні заняття - 77,13 %;
- самопідготовка - 57,32 %;

Спостереження підтвердило, що існуюча система професійної підготовки студентів без базової музичної освіти не повною мірою враховує специфіку їхніх вікових особливостей, серед яких слід відзначити значний інтелектуальний потенціал, можливості рефлексії та мотиваційно-вольової сфери, прагнення до самостійності та самореалізації, усвідомлення себе самостійною, самокерованою особистістю, особливу мотивацію а розв'язання професійних проблем тощо.

Певні утруднення виникли у студентів при відповіді на відкрите питання «У який спосіб Ви реалізуєте свої творчі амбіції?». На нього дали відповідь лише 35 % респондентів. Наведемо деякі з них. Більшість опитуваних вказують на самовираження через музичне мистецтво: «Граю у бенді», «Концертні виступи», «Записую іноді кавери для своєї власної сторінки», «Спів та гра на інструменті»,

«Створюю власні шедеври», «Багатосторонньо розвиваюсь, як в сфері музики, так і в інших сферах», «Пишу пісні», «Поки що тільки викладаю свої відеозаписи у соціальну мережу».

Окрема група відповідей вказує на захоплення конкурсною (виконавською) діяльністю: «Конкурси», «Концертні виступи», «Участь в конкурсах», «Пробую різні жанри музики, а також беру участь у конкурсах розважальних компаній, які шукають стажистів», «Намагаюсь приймати участь у багатьох конкурсах та концертах», «Вокальні конкурси», «У виступах», «Виступи, кастинги, проби, тренування у надихаючих педагогів», «Беру участь у конкурсах та концертах», «Концерти», «Виступ на сцені», «Виступи, конкурси». Частина опитуваних відмічають інші види діяльності: «Театр», «Щось обдумую, переосмислюю це, роблю це ж. Отримую задоволення», «Постійні заняття», «Намагаюся завжди навчитися чомусь новому, а також, у майбутньому, буду намагатися брати участь у різних конкурсах», «Опанування новими методами, технологіями».

Більше 50,41 % опитуваних приймають участь у конкурсах студентської самодіяльності.

Студентам пропонувалось визначитись з тим, які чинники найбільше мотивують їх до навчання.

Ранжування відповідей показало такі результати:

- музично-педагогічна діяльність - 55,76 %;
- концертні виступи - 50,42 %;
- отримання диплому - 46,63 %;
- участь в конкурсах, фестивалях - 35,15 %.

На питання «Чи подобається Вам музично-педагогічна діяльність?» 82,44 % опитуваних дали позитивну відповідь; 12,15 - негативну; 5,41 % - ще не визначились.

Розділились думки при відповіді на питання «Чи вважаєте Ви дистанційне навчання повноцінною заміною очного навчання?». 12,28 % здобувачів освіти відповіли «так»; 46,64 % - відповіли «ні»; 38,96 % - частково. Частина респондентів дала вільні відповіді: «Лекційні заняття - так. Практичні заняття - ні» та «Теорія можлива дистанційно, окрім гармонії. А практика лише з викладачем».

Нас цікавило й те, які музичні дисципліни можливо в повній мірі вивчати за допомогою інформаційних технологій (дистанційно). Результати показали, що переважна кількість (80,21 %) вважає можливим вивчати дистанційно елементарну теорію музики; 43,55 % - сольфеджіо; 22,16 % - спеціальний інструмент; 16,85 % - вокал і лише 9,91 % вважають можливим вивчати дистанційно ансамблеве виконавство. Результати дослідження наведено на рис. 4.

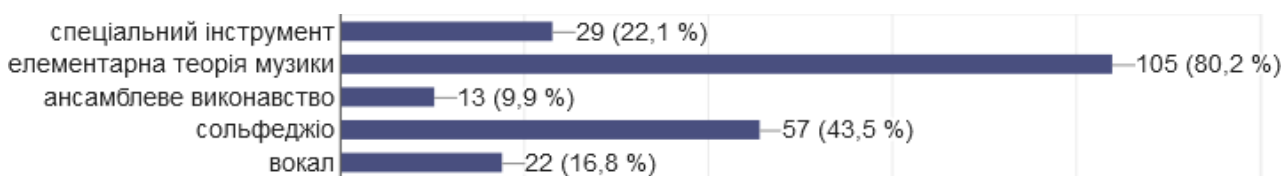

Рис. 4. Результати відповідей на питання щодо можливості в повній мірі вивчати за допомогою інформаційних технологій (дистанційно)

На питання «Який позитивний досвід, на Вашу думку, надасть Вам використання в освітньому процесі інформаційних технологій (можна вказати кілька варіантів)» розбіжності в відповідях були не значні: удосконалення навичок роботи з е-технологіями - 56,53 %; формування вміння самостійно та раціонально розподіляти час - 49,61 %; мобільний доступ до інформації - 49,62 %; поглиблення умінь самостійного пошуку інформації в мережі Інтернет - 47,34 %.

Аналіз результатів опитування дав можливість констатувати наявність значної кількості (35,26 %) здобувачів без початкової музичної освіти. Це вказує на наявність у них таких проблем:

- відсутність системи рухових навичок з уже сформованими руками, які частково втратили свою еластичність;
- слабку увагу та запам'ятовування, яка властива дорослим, що тільки починають займатися музикою;
- відсутність звуковисотних слухових навичок;
- недостатня розвиненість мелодичного та гармонічного видів музичного слуху;

- труднощі при опануванні музичних інструментів;
- труднощі при опанування музично-теоретичних дисциплін;
- труднощі при обговоренні професійних питань з більш підготовленими одногрупниками;
- не має можливості реалізувати себе в концертній діяльності;
- існування адаптивних проблем у студентів без початкової музичної освіти;
- значно ускладнює опанування кваліфікації «вчитель музичного мистецтва»;
- майже унеможлиблює якісне набуття професійних компетентностей даною категорією здобувачів освіти.

Для подолання розбіжності в рівні знань майже половина здобувачів освіти (48,86 %) бажають, щоб для них було організовано додаткові заняття з музичних дисциплін.

При опануванні музичного мистецтва найбільші труднощі виникають при опануванні музично-теоретичних дисциплін (43,52 %). На думку здобувачів освіти, рівень їхньої підготовки суттєво можуть покращити додаткові заняття з викладачем (54,25 %) та особистісний підхід у навчанні (42,73 %), тобто заходи, спрямовані на індивідуальний вплив на студента. Продовжуючи з'ясування важелів позитивного впливу на вдосконалення музичних навичок вони відмічають, в першу чергу, навчальні заняття, самопідготовку та використання сучасних комп'ютерних технологій. Щодо організації освітнього процесу, 80,25 % здобувачів освіти вважає можливим вивчати дистанційно елементарну теорію музики. Слід відмітити, що значна кількість (51,92 %) відмічає освітню перевантаженість.

Заслужують окремої уваги відповіді на відкрите запитання щодо реалізації власних творчих амбіцій. Перелік інтересів та захоплень майбутніх вчителів музичного мистецтва дуже широкий та вказує на великий творчий потенціал. Реалізація цих звершень вимагає створення освітнього середовища професійної підготовки, заснованого на сучасних інноваційних освітніх технологіях.

Отже, проведений аналіз результатів анкетування здобувачів вищої освіти музично-педагогічного спрямування окреслив ряд проблем щодо наявності середовищних умов професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, дозволив з'ясувати наявність вступників без початкової музичної освіти. Вирішення цих проблем ми відносимо до перспектив подальших наукових досліджень.

До викладачів зазначених закладів вищої освіти було поставлено загалом вісімнадцять запитань. Представимо результати анкетування максимально дотримуючись авторських визначень при відповідях на відкриті питання. Увага фокусувалася на наявності освітніх умов для опанування музичних дисциплін на музичних кафедрах закладів вищої педагогічної освіти.

На питання «Чи використовуєте Ви в своїй діяльності інноваційні освітні технології?» позитивну відповідь дали 95,15 % респондентів.

На прохання вказати, які педагогічні технології з наведених використовують викладачі (можна вказати кілька варіантів) думки викладачів розділились таким чином: традиційне навчання - 75,63 %, особистісно-орієнтовані технології - (75,6 %), інформаційні технології - 73,24 %, проектні технології - 17,11 % (рис. 5).

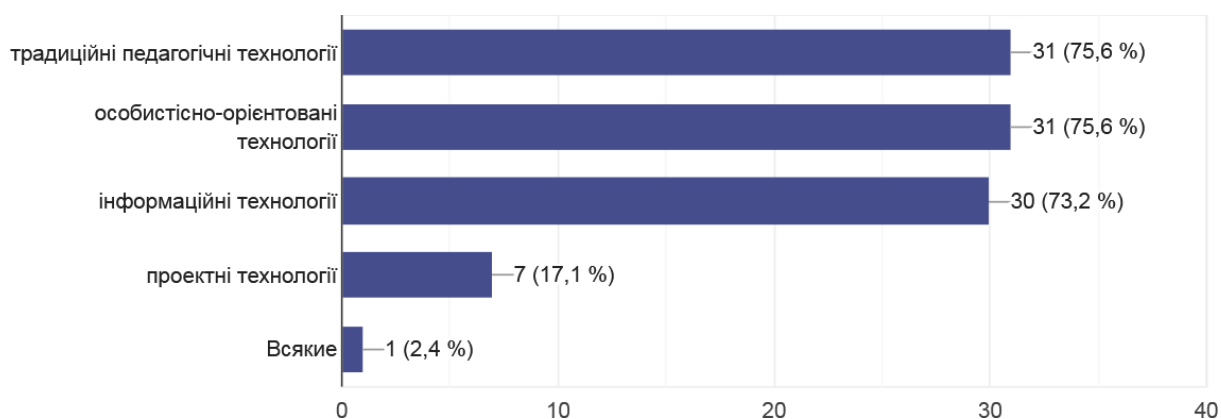

Рис. 5. Результати відповідей на питання щодо освітніх технологій, які використовуються

На питання «Чи використовуєте Ви особистісний підхід до здобувачів освіти у навчанні?» 97,66 % опитуваних відповіли «так».

Ми поцікавились думками викладачів щодо поняття «персоналізація». На питання «Які з наведених варіантів, на Вашу думку, найбільше характеризують поняття «персоналізація»?» Із запропонованих варіантів відповідей думки респондентів розділились так: «процес створення індивідуальних умов» - 80,55 %, «процес пристосування» - 24,41 %, «форми взаємодії» - 61 %.

На питання «Які з наведених варіантів, на Вашу думку, найбільше характеризують суть поняття «освітнє середовище»?» пріоритети викладачів розташувались таким чином (рис. 6):

- система умов (можливостей) - 58,56 %
- полікультурна система дій - 34,11 %;
- продукт взаємодії - 48,85 %;
- сукупність засобів та умов - 75,68 %.

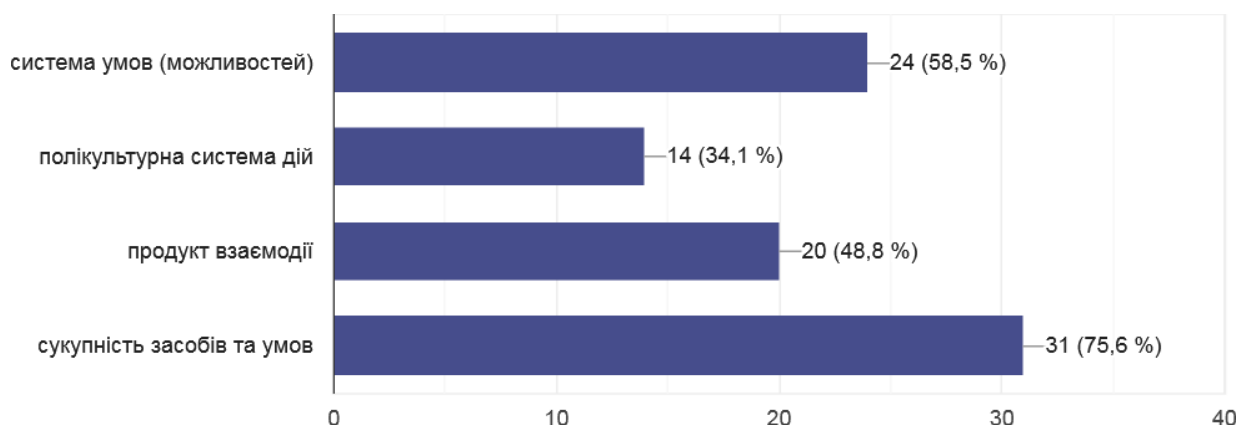

Рис. 6. Результати відповідей на питання щодо з'ясування суті поняття «освітнє середовище»

При відповіді на питання «Які з наведених варіантів, найбільше характеризують суть поняття «персональне освітнє середовище»?» Думки педагогів розділились так (рис. 7):

- педагогічна система - 34,16 %;
- міжособистісний простір - 36,64 %
- організація освітнього процесу - 36,62 %
- умови для максимального розвитку особистості - 78,82 %;
- особистісно-спрямований процес - 58,85 %.

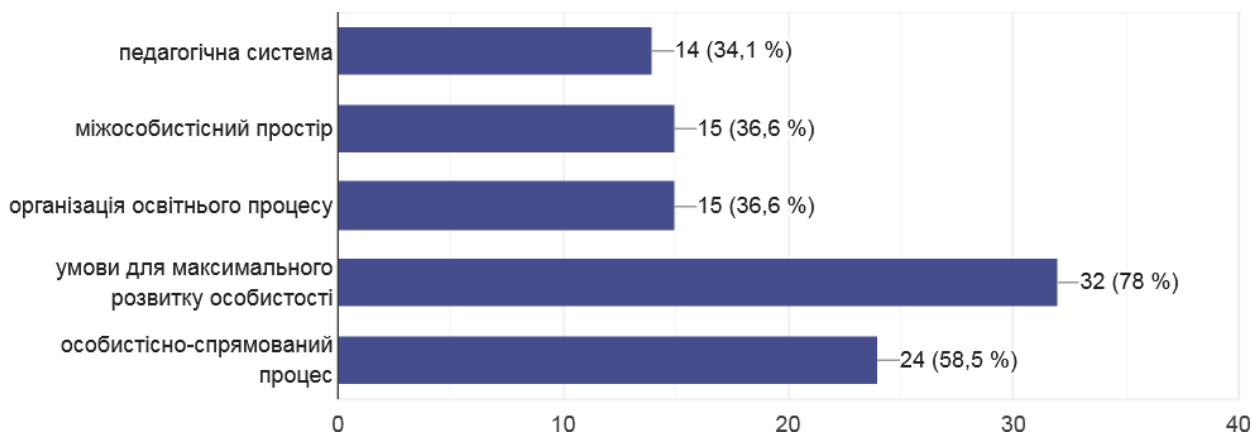

Рис. 7. Результати відповідей на питання щодо з'ясування суті поняття «персональне освітнє середовище»

Показником обізнаності та високим рівнем професіоналізму свідчать відповіді на відкрите запитання «Наведіть, будь-ласка, Ваше авторське визначення персонального освітнього середовища». Аналіз визначень респондентів визначив такі напрями думок, як: створення умов, різновид середовища, сукупність певних чинників, інші визначення. Конкретизуємо їх.

Особливості створення умов респонденти визначають через такі позиції, як: «Сукупність умов та можливостей для максимального розвитку особистості», «Створення інформаційних умов для власного навчання з використанням соціальних мереж».

Різновиди середовища опитувані конкретизують як: «Інформаційне середовище», «Середовище для всебічного розвитку особистості», «Спеціально створене середовище міжособистісного спілкування, де кожен із його учасників має можливість вибудовувати індивідуальну траєкторію особистісного саморозвитку», «Це середовище, яке адекватно реагує на зміни, що відбуваються в освіті й сприяє саморозвитку особистості, допомагає їй креативно розвиватися, удосконалюватися, професійно зростати», «Це середовище, яке оточує студента-музиканта протягом навчання», «Міжособистісний простір»,

Сукупність певних чинників викладачі розглядають як: «Це сукупність засобів, методів, форм, принципів, певних умов для самоосвіти», «Персональне освітнє середовище - це сукупність об'єктивно-динамічних умов, створених у ЗВО, які максимально відповідають професійно-освітнім запитам і можливостям кожного здобувача, які він за необхідності може адаптувати до персональних особливостей», «Це сукупність всіх можливих інформаційних форм навчання для використання їх у власному навчальному процесі», «Це сукупність засобів для самостійного навчання, пошуку та обробці інформації»,

Інші визначення, які навели респонденти: «Нові технології роботи в соціальній мережі», «Для піаністів: професійний викладач-піаніст, світла, тепла аудиторія, два рояля, наявність мережі Інтернет і жагуче бажання грати і вчитись», «Індивідуальний вибір різного виду ресурсів (в тому числі інформаційних) для навчання та розвитку особистості», «Самовдосконалення», «Взаємодія», «Особистісно-спрямований процес».

На питання «Чи вважаєте Ви, що он-лайн навчання повністю задовольняє потреби підготовки вчителів музичного мистецтва?» 95,12 % - відповіли «ні»; «Чи вважаєте Ви, що застосування інформаційних технологій сприяє персоналізації музично-педагогічної освіти?» 56,12 % - відповіли «частково», 31,66 % - «так», 12,22 % - «ні».

У колі нашої уваги було питання щодо музичних дисциплін, які можливо ефективно вивчати за допомогою інформаційних технологій (дистанційно). Думки респондентів наведено на рис. 8.

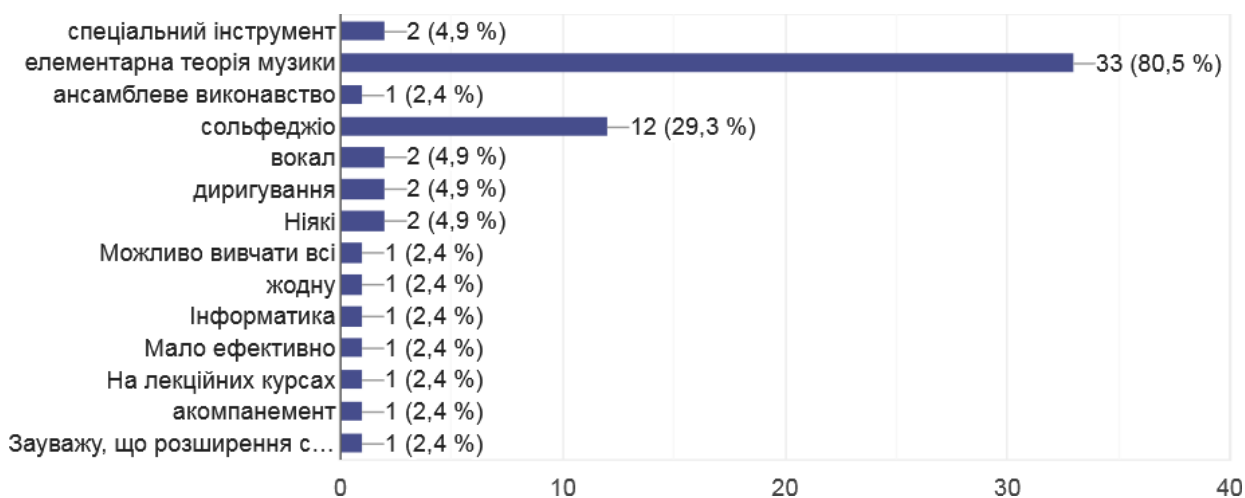

Рис. 8. Результати відповідей на питання щодо переліку дисциплін які можливо ефективно вивчати за допомогою інформаційних технологій (дистанційно)

Окремої уваги заслуговують відповіді на відкрите питання «Чи є у Вас пропозиції щодо застосування інформаційних технологій в процесі підготовки вчителів музичного мистецтва?». Аналіз визначень респондентів вказав такі напрями: пропозиції для певних предметів, засоби навчання, форми роботи, інші пропозиції. Конкретизуємо їх.

Пропозиції для певних предметів викладачі розглядають як: «Тільки для предметів групового теоретичного навчання», «Доцільно ввести предмет «Інформатика», «Так, застосування педагогіки цифрових мистецтв».

В якості форм роботи опитувані пропонують: «Як додаток до традиційного навчання у вигляді відеозапису студента та аналіз помилок; відео-уроки провідних музикантів з використанням Zoom конференції», «Має застосовуватися лише змішана форма навчання. Практичні заняття можливо проводити лише в офлайн-режимі».

Щодо засобів навчання респонденти пропонують такі варіанти: «Частково інформаційні технології», «Пропоную використовувати відео, аудіо, мультимедійне обладнання», «Прослуховування музичних творів різних стилів та жанрів, їх аналіз і обговорення з використанням записів з мережі Youtube», «Навчити використовувати комп'ютерні засоби навчання, грамотно знаходити інформацію на сучасних носіях».

Інші варіанти, які запропонували респонденти: «Необхідна модернізація технічної бази як викладачів, так і студентів», «Тільки частково», «На основі нового витку еволюції Свідомості».

На питання «Чи є у Вас студенти без початкової музичної освіти?» 92,75 % респондентів відповіли «так»; «Чи виникає у Вас потреба в пошуку та розробці нових педагогічних методів чи технологій?» позитивну відповідь надали 87,75 % опитуваних; «Якщо така потреба виникає, то вона частіше пов'язана з»:

- створенням нових форм роботи на занятті - 70,64 %;
- організацією освітнього процесу - 12,27 %;
- створенням нового дидактичного матеріалу - 14,62 %.

Ми поцікавились діями викладачів у випадку, коли в них є студенти без початкової музичної освіти. 87,77 % опитуваних створюють відповідні індивідуальні педагогічні технології для кожного студента, 7,31 % - намагаються прискорити опанування музичного мистецтва цією категорією студентів, 4,92 % - навчають студента відповідно до навчальної програми, без при скорення освітнього процесу.

На питання «Якщо Ви намагаєтесь прискорити опанування музичного мистецтва студентом, то які саме технології використовуєте?» відповіді розподілились так:

- змішана подача матеріалу (теорія та практика одночасно) - 80,54 %;
- вивчення нотної грамоти прискореним методом (читання з листа) - 3,46 %;
- використання інформаційних технологій - 7,61 %;
- самостійне вивчення частини матеріалу - 5,95 %;
- 2,44 % - не прискорює опанування музичного мистецтва здобувачем освіти.

На питання «Чи практикуєте Ви на своїх заняттях метод навчання у парах змінного складу, коли більш підготовлений студент навчає менш підготовленого?». «Так» відповіли 53,76 % респондентів, «ні» - 43,86 %, «інколи» - 2,38 %.

Власний педагогічний досвід вказує, що при роботі зі здобувачами освіти без початкової музичної підготовки доцільно використовувати такий вид роботи як гра під супровід фонограми («мінусовка»). При поєднанні не складної інструментальної партії та «мінусовки» утворюється повноцінна музично-інструментальна композиція. Такий вид діяльності має значний мотиваційний ефект, при незначних музично-виконавських умінь студентів дає можливість створити повноцінний концертний номер та ситуацію успіху для майбутнього вчителя музичного мистецтва. В результаті відбувається інтенсивний розвиток музично-виконавських умінь підкріплений позитивним емоційним фоном, формуються навички ансамблевого музикування та сценічно-виконавський досвід.

IV Обговорення

Проведений аналіз результатів опитування вказує на високий професійний потенціал науково-педагогічних працівників та виокремлює ряд проблем в музично-педагогічній світі, а саме: наявність здобувачів освіти без початкової музичної освіти (35,26 %); така ситуація у 87,75 % викладачів викликає потребу в пошуку та розробці нових педагогічних методів чи технологій; у 70,64 % педагогів ця потреба пов'язана зі створенням нових форм роботи на занятті; 87,77 % опитуваних викладачів створюють відповідні індивідуальні педагогічні технології для кожного студента. Ці результати свідчать про те, що створенню середовищних умов професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва приділяється не достатньо уваги. На це вказують як відповіді викладачів, так і відповіді здобувачів освіти. Педагоги самотужки намагаються вирішити існуючі проблеми різними методами: ведуть пошукову роботу щодо нових форм роботи на заняттях, використовують персоналізований підхід, елементи освітнього середовища, інноваційні освітні технології. Спроби викладачів вносять цінний досвід у вирішення означених проблем, але вони не мають системного характеру; бракує середовищних умов для підготовки контингенту без початкової музичної освіти; практично не розроблено технологію створення такого середовища. Проблему посилює той чинник, що вступ на музичні факультети педагогічних закладів вищої освіти відбувається без творчого іспиту, тільки за результатами ЗНО.

V Висновки

Отже, існує необхідність в:

- в осучасненні та реформуванні педагогічних технологій професійної підготовки вчителів музичного мистецтва;
- створенні персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва;
- прискоренні опанування музичних дисциплін здобувачами освіти без початкової музичної підготовки;
- активізації процесу набуття музично-педагогічних компетентностей та прискоренні процесу адаптації в ЗВО цієї категорії вступників,
- оптимізації освітнього процесу відповідно до специфіки їхніх вікових особливостей;
- створенні відповідних форм та методів роботи з цією категорією здобувачів освіти;
- розробленні методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Таким чином, майбутні вчителі музичного мистецтва без базової музичної освіти - це особливий контингент, для якісної професійної підготовки якого необхідне створення персонального освітнього середовища.

У напрямі розв'язання проблеми, створення освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва і буде спрямовано наше подальше дослідження.

Бібліографічні посилання

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради, 2014, № 37-38 URL: https://ips.ligazakon.net/document/t141556?an=1&ed=0000_00_00 (дата звернення 19.03.2022).
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.06.2022).
3. Ковальський Р. І. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до організаційно-педагогічної роботи в учнівському інструментальному колективі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київський ун-т ім. Б. Гринченка. Київ, 2018. 215 с.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b7/bb2/dcc/5b7bb2dcc424a809787929.pdf> (дата звернення 27.04.2022).
5. Косогорова Л. В. Образовательная среда как ресурс качества подготовки специалиста декоративно-прикладного творчества в вузе культуры и искусств. *Фундаментальные исследования*. 2011. № 8-3. С. 528-531.
6. Лупак Н. М. Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2021. 39 с.

7. Мороз М. О. Теоретичні та методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2020. 398 с.
8. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Криворізький пед. ін-т. Кривий Ріг, 2016. 574 с.
9. Побірченко О. Розвиток творчого потенціалу в майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (1). С. 221-227.
10. Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році : сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok.pryyomu.VO.392-400.05.05.2022.pdf> (дата звернення 05.06.2022).
11. Проворова Є. М. Теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 42 с.
12. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва : монографія / Печенюк М. А. та ін.; за заг. ред. В. М. Лабунця. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 240 с.
13. Тимчасовий стандарт вищої освіти України, предметна спеціалізація 014.13: сайт. URL: (дата звернення 15.05.2022).
14. Томашівська М. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами українського народного музичного мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. Кременець, 2019. 280 с.
15. Хуан Чанхао. Методичні засади вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних університетах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 225 с.
16. Чжу Пен. Методика формування мотивації до виконавської самопідготовки у майбутніх учителів музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2021. 233 с.
17. Шевченко О. В. Консолідаційний підхід до формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 215 с.
18. Юнда В. В. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Старобільськ, 2021. 23 с.

References

1. Law of Ukraine «On Higher Education» [Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»]. *Vedomosti Verkhovna Rada*, 2014, No. 37-38 URL: https://ips.ligazakon.net/document/t141556?an=1&ed=0000_00_00 (access date 03/19/2022).
2. Law of Ukraine «On Education» [Zakon Ukrainy «Pro osvitu»] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (access date 06/05/2022).
3. Kovalskyi R. I. Formation of the readiness of the future music teacher for organizational and pedagogical work in the student instrumental team [Formuvannya hotovnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do orhanizatsiino-pedahohichnoi roboty v uchnivskomu instrumentalnomu kolektyvi]: thesis. ... candidate ped. sciences: 13.00.04. Kyiv University named after B. Grynchenko. Kyiv, 2018. 215 p.
4. Concept of development of pedagogical education. [Kontseptsia rozvytku pedahohichnoi osvity] URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b7/bb2/dcc/5b7bb2dcc424a809787929.pdf> (access date 04/27/2022).
5. Kosogorova L. V. Educational environment as a quality resource for the training of a specialist in decorative and applied art at the University of Culture and Arts. [Obrazovatelnaia sreda kak resurs kachestva podgotovky spetsyalysta dekorativno-prikladnoho tvorchestva v vuze kul'tury y ykusstv] *Fundamental studies*. 2011. No. 8-3. P. 528-531.
6. Lupak N.M. Theory and practice of forming communicative competence of future teachers of art specialties on the basis of intermedia technology [Teoriia i praktyka formuvannya komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv mystetskykh spetsialnosti na zasadakh intermedialnoi tekhnologii]: autoref. thesis ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04 Ternopil National ped. University named after V. Hnatyuk. Ternopil, 2021. 39 p.
7. Moroz M. O. Theoretical and methodological foundations of the formation of professional competence of future music teachers in the process of professional training in a pedagogical college [Teoretychni ta metodychni osnovy formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky v protsesi fakhovoi pidhotovky u pedahohichnomu koledzhi]: author's review. thesis ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04. Zhytomyr State. University named after I. Franko. Zhytomyr, 2020. 398 p.
8. Ovcharenko N. A. Theoretical and methodological principles of professional training of future music teachers for vocal-pedagogical activity [Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti]: dissertation. Dr. Ped. Sciences: 13.00.04. Kryvyi Rih Ped. int. Kryvyi Rih, 2016. 574 p.
9. Pobirchenko O. Development of creative potential in future teachers of art disciplines [Rozvytok tvorchoho potentsialu v maibutnikh uchyteliv mystetskykh dystsyplin]. *Problems of modern teacher training*. 2013. No. 8 (1). P. 221-227.
10. Admission procedure for higher education in 2022 [Poriadok priyomu na navchannia dla zdobuttia vyshchoi osvity v 2022 rotsi]: website. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok.pryyomu.VO.392-400.05.05.2022.pdf> (access date 06.05.2022) .

11. Provorova E.M. Theory and practice of methodical training of the future music teacher based on the praxeological approach [Теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах прагматичного підходу]: autoref. thesis ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.02. National Ped. University named after M.P. Drahomanova. Kyiv, 2018. 42 p.

12. Professional and pedagogical training of the future music teacher [Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва]: monograph / Pechenyuk M. A. et al.; in general ed. V. M. Labunets. Kamianets-Podilskyi: Publisher PP Zvoleyko D. G., 2020. 240 p.

13. Temporary standard of higher education of Ukraine, subject specialization 014.13 [Тимчасовий стандарт вищої освіти України]: site. URL: (access date 05/15/2022).

14. Tomashivska M. M. Formation of professional competence of future music teachers by means of Ukrainian folk musical art [Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами українського народного музичного мистецтва]: diss. candidate ped. Sciences: 13.00.04. Zhytomyr State. University named after I. Franko. Kremenets, 2019. 280 p.

15. Huang Changhao. Methodical principles of vocal and choral training of future music teachers in pedagogical universities [Методичні засади вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних університетах]: diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.02. National ped. University named after M. P. Drahomanov. Kyiv, 2021. 225 p.

16. Zhu Peng. Methodology of formation of motivation for performance self-training in future music teachers [Методика формування мотивації до виконавської самопідготовки у майбутніх учителів музики]: diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.02. State of Sumy ped. University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2021. 233 p.

17. Shevchenko O. V. Consolidation approach to the formation of vocal performance research of the future teacher of musical art [Консолідаційний підхід до формування вокально-виконавського досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва]: diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04. National ped. Univ. named after M. P. Drahomanov. Kyiv, 2021. 215 p.

18. Yunda V. V. Preparation of the future music teacher to work with a children's choir [Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором]: autoref. thesis ... candidate ped. Sciences: 13.00.04 Luhansk National University named after Taras Shevchenko. Starobilsk, 2021. 23 p.

Жога Руслан Анатолійович

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Українська інженерно-педагогічна академія
вул. Університетська, 16, Харків, Україна, 61003.
Тел. +38 067 752 30 32 E-mail: ruslan20008@gmail.com

Zhoga Ruslan Anatoliyovich

PhD Student
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy.
University str., 16, Kharkiv, Ukraine, 61003.
Phone: +38 067 752 30 32 . E-mail: ruslan20008@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3287-6918

Citation (APA):

Zhoga R. A. (2022). Problems of professional training of music teachers with and without primary musical training in the conditions of the modern educational environment. *Engineering and Educational Technologies*, 10 (3), 30-42. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.03.03>

Цитування (ДСТУ 8302:2015):

Жога Р. А. Проблеми професійної підготовки вчителів музичного мистецтва з початковою музичною підготовкою та без неї в умовах сучасного освітнього середовища / Інженерні та освітні технології. 2022. Т. 10. № 3. С. 30-42. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.03.03>

Обсяг статті: сторінок – 13; умовних друк. аркушів - 1,883.